ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 36, 2026, 3

UDK 009 Annales, Ser. hist. sociol., 36, 2026, 3, pp. 337-488, Koper 2026 ISSN1408-5348

UDK 009

ISSN 1408-5348
e-ISSN 2591-1775

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 36, 2026, 3

KOPER 2026

ISSN 1408-5348
e-ISSN 2591-1775

UDK 009

Letnik 36, leto 2026, številka 3

UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:

Roderick Bailey (UK), Gorazd Bajc, Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Aleksandr Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralić (HR), Darko Darovec, Devan Jagodic (IT), Aleksej Kalc, Urška Lampe, Avgust Lešnik, John Jeffries Martin (USA), Robert Matijašić (HR), Darja Mihelič, Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Edward Muir (USA), Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povolo (IT), Marijan Premović (MNE), Andrej Rahten, Žiga Oman, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Polona Tratnik, Boštjan Udovič, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjević, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

Glavni urednik/*Redattore capo/Editor in chief:* Darko Darovec

Odgovorni urednik/*Redattore responsabile/Responsible Editor:* Salvator Žitko

Uredniki/*Redattori/Editors:* Urška Lampe, Boštjan Udovič, Žiga Oman, Veronika Kos

Gostujoča urednica/*Editrice ospite/Guest Editor:* Katja Kobolt

Prevajalka/*Traduttrice/Translator:* Cecilia Furioso Cenci (it.)

Oblikovalec/*Progetto grafico/Graphic design:* Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/*Stampa/Print:* Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/*Editori/Published by:* Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*© / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / *Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment / Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente*©

Sedež uredništva/*Sede della redazione/Address of Editorial Board:* SI-6000 Koper/*Capodistria,* Garibaldijeva/*Via Garibaldi 18*
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, ***internet:*** https://zdjp.si

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 9. 2026.

Sofinancirajo/*Supporto finanziario/Financially supported by:* Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS)

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/*Tiratura/Circulation:* 300 izvodov/copie/copies

Revija Annales, Series Historia et Sociologia je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in*: Clarivate Analytics (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL); Directory of Open Access Journals (DOAJ).

To delo je objavljeno pod licenco / *Quest'opera è distribuita con Licenza / This work is licensed under a* Creative Commons BY 4.0.

Navodila avtorjem in vsi članki v barvni verziji so prosto dostopni na spletni strani: https://zdjp.si.
Le norme redazionali e tutti gli articoli nella versione a colori sono disponibili gratuitamente sul sito: https://zdjp.si/it/.
The submission guidelines and all articles are freely available in color via website https://zdjp.si/en/.

OPEN ACCESS

ANNALES · Ser. hist. sociol. · 36 · 2026 · 3

Anali za istrske in mediteranske študije - Annali di Studi istriani e mediterranei - Annals for Istrian and Mediterranean Studies

UDK 009 Volume 36, Koper 2026, issue 3 ISSN 1408-5348
e-ISSN 2591-1775

VSEBINA / *INDICE GENERALE / CONTENTS*

Katja Kobolt: The Third Space of Social Reproduction: The Work of Fiction and the Politicisation of Socialist Motherhood 337
Il terzo spazio della riproduzione sociale: Il lavoro della finzione e la politicizzazione della maternità socialista
Tretji prostor družbene reprodukcije: Delo fikcije in politizacija socialističnega materinstva

Jelena Lalatović: Third Space Between Early Socialist Utopia and Environmental Thought of the 1970s: Interpreting Play in the Novel *A Walk Through The Future* via Vygotsky and Caillois 355
Il terzo spazio tra l'utopia del primo socialismo e il pensiero ambientalista degli anni Settanta: interpretare il gioco nel romanzo per l'infanzia Una passeggiata attraverso il futuro *attraverso Vygotsky e Caillois*
Raziskovanje tretjega prostora: interpretacija igre v otroškem romanu Sprehod skozi prihodnost *skozi Vigotskega in Cailloisa*

Tijana Tropin: Urban Space and Third Places in Dragan Lukić's Poetry and Prose 365
Spazio urbano e terzi luoghi nella poesia e nella prosa di Dragan Lukić
Urbani in tretji prostori v poeziji in prozi Dragana Lukića

Dubravka Zima: The Evolution of Child *Flâneur:* Street Smart Kids and the City in Croatian 20th Century Children's Literature 377
L'evoluzione del bambino flâneur*: i bambini street smart e la città nella letteratura per l'infanzia croata del XX secolo*
Razvoj otroka flâneurja*: iznajdljivi otroci z ulice in mesto v hrvaški otroški književnosti 20. stoletja*

Janko Trupej: Slovenska recepcija romana *Koča strica Toma* 387
La ricezione del romanzo La capanna dello zio Tom *in Slovenia*
The Slovenian Reception of Uncle Tom's Cabin

Marija Jurić Pahor: Mladina proti pozabi: vzpostavljanje kulture spominjanja in dialoga med mladimi Slovenkami in Slovenci v Avstriji in Italiji 401
I giovani contro l'oblio: creare una cultura della memoria e del dialogo tra i giovani sloveni in Austria e in Italia
Youth against Oblivion: Building a Culture of Memory and Dialogue among Young Slovenes in Austria and Italy

Barbara Zagorc: Sociološke ovire v razvoju epistemologije urbanega 417
Ostacoli sociologici nello sviluppo dell'epistemologia dell'urbano
Sociological Obstacles in the Development of Urban Epistemology

Maša Filipovič Hrast, Tatjana Rakar, Urban Boljka & Jera Sernel: Changing Welfare Perceptions in Times of Climate Change: The Case of Slovenia 431
Percezioni sul welfare in un contesto di cambiamento climatico: il caso della Slovenia
Spremenjeni pogledi na blaginjo v času podnebnih sprememb: primer Slovenije

Ada Gruntar Jermol:
Exploratory Observations on Metaphorical Convergence in Media Discourse: English-influenced Metaphorical Expression Patterns in German and Slovenian 445
Osservazioni esplorative sulla convergenza metaforica nel discorso mediatico: modelli di espressione metaforica influenzati dall'inglese in tedesco e sloveno
Metaforična konvergenca v medijskem diskurzu: preliminarna opažanja o vplivu angleščine na vzorce metaforičnega izražanja v nemščini in slovenščini

Sonja Vaupot: Mediterranean Toponyms in Translation 459
Toponimi mediterranei in traduzione
Sredozemski toponimi v prevajanju

Blaž Ilc Vrečko: The Ideology of Technology and Its Development Meets the Polycrisis of Modern Capitalism 473
L'ideologia della tecnologia e del suo sviluppo incontra la policrisi del capitalismo moderno
Ideologija tehnologije in njenega razvoja i n polikriza sodobnega kapitalizma

Kazalo k slikam na ovitku 487
Indice delle foto di copertina 487
Index to images on the cover 487

received: 2025-07-18 DOI 10.19233/ASHS.2026.23

SLOVENSKA RECEPCIJA ROMANA *KOČA STRICA TOMA*

Janko TRUPEJ
Laška vas 21, 3273 Jurklošter, Slovenija
e-mail: janko.trupej@gmail.com

IZVLEČEK

Namen pričujočega članka je opredeliti recepcijo romana Koča strica Toma *v slovenskem kulturnem prostoru od izida prvih priredb leta 1853 pa do trenutnega desetletja. Na podlagi pregleda 942 zapisov o tem literarnem delu ugotavljamo, kako so se tekom let spreminjale interpretacije besedila. Medtem ko zgodnji zapisi izpostavljajo protisuženjsko sporočilo romana, so poznejše ocene osredotočene na njegovo estetsko vrednost in na to, v kolikšni meri je ostal relevanten kot družbenokritično delo. Recepcija* Koče strica Toma *je bila še posebej živahna v zgodnjem socialističnem obdobju, medtem ko je proti koncu 20. stoletja opaziti postopno upadanje kritiškega zanimanja za to literarno delo.*

Ključne besede: Harriet Beecher Stowe, *Koča strica Toma*, recepcija, ameriška književnost, literarno prevajanje, rasizem

LA RICEZIONE DEL ROMANZO *LA CAPANNA DELLO ZIO TOM* IN SLOVENIA

SINTESI

L'obiettivo di questo articolo è di determinare quale fu la ricezione del romanzo La capanna dello zio Tom nella sfera culturale slovena, dalla pubblicazione dei primi adattamenti nel 1853 al decennio attuale. Grazie all'esame di 942 scritti relativi all'opera letteraria, è stata analizzata l'evoluzione delle interpretazioni del testo nel corso degli anni. Mentre le prime analisi ne sottolineavano il messaggio antischiavista, i commenti più recenti sono centrati sul valore estetico dell'opera e sulla misura in cui è ancora rilevante come testo di critica sociale. La ricezione de La capanna dello zio Tom fu particolarmente viva durante l'inizio del periodo socialista, mentre si osservò un declino graduale dell'interesse dei critici per l'opera verso la fine del XX secolo.

Parole chiave: Harriet Beecher Stowe, *La capanna dello zio Tom*, ricezione, letteratura americana, traduzione letteraria, razzismo

UVOD

Roman izpod peresa Harriet Beecher Stowe z izvirnim naslovom *Uncle Tom's Cabin; or, Life Among the Lowly*, ki je v knjižni obliki izšel leta 1852, je kmalu postal največja literarna uspešnica v Združenih državah Amerike v 19. stoletju in je imel nezanemarljiv vpliv na tamkajšnjo javno razpravo o suženjstvu. Predvsem v severnih zveznih državah je bilo to književno delo sprva deležno pozitivnih odzivov, v poznejših obdobjih pa so mu mnogi začeli očitati, da izraža določena rasistična nagnjenja. Tudi kanonizirana literarna besedila tekom let namreč nemalokrat postanejo sporna (Karolides et al., 2011); kot ugotavlja utemeljitelj recepcijske estetike Hans Robert Jauss (1970), se iz generacije v generacijo spreminja *horizont pričakovanja*, in bralstvo posledično aktivno oblikuje *zgodovinsko življenje* določenega literarnega besedila – vsaka naslednja generacija na novo ovrednoti njegovo estetsko vrednost.

Koča strica Toma je nezanemarljivo priljubljenost dosegla tudi izven ZDA, denimo v nekaterih drugih kulturah, ki sicer niso vse imele neposrednih izkušenj s suženjstvom, vendar so se soočale z različnimi drugimi oblikami zatiranja (Karcher, 2004, 203). V pričujočem prispevku se bomo ukvarjali z odzivi na ta roman v slovenskem etničnem prostoru. Prve tri priredbe so posredne, saj so bile napravljene iz nemščine, medtem ko sta poznejši dve priredbi nastali neposredno na podlagi angleškega izvirnika. Prvi dve priredbi sta izšli že leta 1853, tj. v letu po knjižnem izidu izvirnika, in predstavljata začetek slovenskega prevajanja ameriške mladinske literature (Mazi-Leskovar, 2011, 70).[1] Priredbo z naslovom *Stric Tomaž ali življenje zamorcov v Ameriki*, ki je bila objavljena v Celovcu, je poslovenil Janez Božič, za priredbo z naslovom *Stric Tomova koča ali Življenje zamorcov v robnih deržavah svobodne séverne Amerike*, ki je izšla v Ljubljani, pa je zaslužen Franc Malavašič; slednje besedilo je bilo nato leta 1888 objavljeno še v jezikovno posodobljeni različici. Priredbo, ki je izšla leta 1918 in je bila nato leta 1932 ponatisnjena, je prevedel Silvester Košutnik, medtem ko je bila nova priredba Olge Grahor objavljena leta 1934. *Kočo strica Toma* iz leta 1954 je prevedla Olga Grahor, priredila pa jo je Kristina Brenk. Slednja priredba je doslej doživela kar deset ponatisov (1959, 1965, 1968, 1972, 1973, 1977, 1978, 1981, 1985, 1993), na podlagi česar je mogoče trditi, da je ta knjiga več desetletij spadala med klasična dela prevodne mladinske literature v slovenskem kulturnem prostoru in je bila eno izmed referenčnih literarnih besedil za obravnavanje problematike rasizma.

Predpostavljamo lahko, da je bilo zgodovinsko življenje *Koče strica Toma* v slovenskem etničnem prostoru precej raznoliko, saj se je od izida prvih priredb zvrstilo več političnih sistemov, spreminjala se je slovenska percepcija izvirne kulture, nenazadnje pa tudi odnos do rasizma. Mogoče je pričakovati, da so se slovenski odzivi občutno razlikovali od tistih v izvirni kulturi, med drugim zaradi tega, ker slovenski narod skozi zgodovino ni imel veliko neposrednih stikov z Afroameričani oz. temnopoltimi nasploh. Poleg tega se je množično slovensko izseljevanje v ZDA pričelo šele nekaj desetletij po odpravi suženjstva (Drnovšek, 2013, 74), torej so bile tudi izkušnje slovenskih izseljencev oz. zdomcev s *Kočo strica Toma* v obdobju, ko je bila ta na vrhuncu priljubljenosti in je imela največji vpliv na bralstvo, precej omejene.

Preden bomo na podlagi diskurzivne analize obravnavali slovensko recepcijo romana, bomo na kratko predstavili odzive na *Kočo strica Toma* v Združenih državah, s čimer bomo vzpostavili referenčni okvir. Korpus za empirični del raziskave je bil sestavljen s pomočjo navedb v kartoteki avtorjev, ki je dostopna na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, portala Digitalna knjižnica Slovenije, iskalnika Google ter informacijskega sistema COBISS. V okviru raziskave je bilo pregledanih 942 zapisov v slovenskem periodičnem tisku in na spletu, v katerih je *Koča strica Toma* obravnavana oz. omenjena.[2]

ZGODOVINSKI PREGLED RECEPCIJE *KOČE STRICA TOMA* V IZVIRNI KULTURI

V 175-letni zgodovini od prvotne objave v periodičnem tisku je *Koča strica Toma* v ZDA doživela številne vzpone in padce tako v priljubljenosti med širšim bralstvom kot tudi v kritiškem vrednotenju (Parfait, 2007, 1, 4). Sprva je zgodba v letih 1851 in 1852 v nadaljevanjih izhajala v abolicionistični reviji *National Era*, takoj po izidu v knjižni obliki pa je postala velika založniška uspešnica z več kot 300.000 prodanimi izvodi v ZDA zgolj v prvem letu (Bloom, 2008, 7, 14–15), za kar je bil deloma zaslužen tudi založnik John P. Jewett z izjemnim smislom za trženje (Parfait, 2007, 59–60, 69, 196; Frick, 2012, 4).

V severnih zveznih državah je *Koča strica Toma* na pozitiven odziv naletela zlasti med abolicionisti, ki so odobravali vpliv tega romana na javno mnenje – prikaz brutalnosti suženjstva se je namreč dotaknil številnih ljudi (Weinstein, 2004a, 3; Pryse,

1 Primerjava teh dveh priredb je razkrila, da sta nastali na podlagi istega nemškega besedila, ki pa ga kljub prizadevanjem ni bilo mogoče identificirati.

2 14 izmed 82 člankov, ki so obravnavani v empiričnem delu te razprave, je avtor vključil že v širše zastavljen članek o recepciji prevodov v luči ideologije rasizma (cf. Trupej, 2015).

2004, 134; Crane, 2004, 158–160; Walters, 2004, 176, 184–185, 188; Bloom, 2008, 15). Široko občinstvo je zgodba dosegla tudi zaradi številnih dramatizacij romana (Frick, 2012, 29–106). Nekateri so sicer izpostavili pomanjkljivosti v pripovedni tehniki (Parfait, 2007, 30), *Koči strica Toma* so očitali sentimentalnost (Frick, 2012, 10–12) ali pa trdili, da sužnjelastniški sistem prikazuje v pretirano negativni luči (Gossett, 2008, 54; Crane, 2004, 156). Že ob izvirnem izidu so predvsem nekateri abolicionisti in vplivni predstavniki afroameriške skupnosti roman kritizirali tudi zaradi stereotipne karakterizacije afroameriških pripovednih oseb in/ali zagovarjanja vrnitve Afroameričanov v Afriko namesto njihove polnopravne integracije v ameriško družbo (Levine, 2008, 57–58; Weinstein, 2004a, 3–4; Robbins, 2007, 20–21, 40–42, 105–107; Ammons, 2008, 62).

V južnih zveznih državah je bila recepcija *Koče strica Toma* izrazito negativna. V odzivih so bili predvsem pogosti očitki, da je Harriet Beecher Stowe suženjstvo prikazala na izkrivljen način (Weinstein, 2004a, 3; 2004b, 39–57; Jordan-Lake, 2005, xv–xvi; Parfait, 2007, 94–96; Robbins, 2007, 100–101; Frick, 2012, 5). *Koča strica Toma* je posledično spodbudila tudi nastanek številnih književnih del (t. i. anti-Tom literature), v katerih je bil sužnjelastniški sistem upodobljen kot povsem benigna oz. celó dobrohotna institucija (Brown, 2004, 78; Jordan-Lake, 2005, 1–125; Robbins, 2007, 101–104; Bloom, 2008, 16).

Po začetnem komercialnem uspehu *Koče strica Toma* so prodajne številke sicer kmalu občutno upadle, toda tudi v naslednjih desetletjih zanimanje za roman med bralstvom ni povsem zamrlo, literarna srenja pa ga je prištevala med najtehtnejša ameriška književna dela (Parfait, 2007, 6, 100–104, 120–122, 127–128, 134, 136, 138). Proti koncu 19. stoletja je bilo to besedilo zopet prodajna uspešnica – leta 1892 je bilo npr. prodanih kar 180.000 izvodov knjige (Parfait, 2007, 144). Tudi na prelomu stoletja in v prvih desetletjih 20. stoletja je bila *Koča strica Toma* še vedno priljubljena med širšim bralstvom in je uživala razmeroma visok status v literarnem kanonu (Parfait, 2007, 150, 153, 162, 175). Literarni teoretiki so denimo razpravljali o vlogi tega besedila pri oblikovanju kolektivnega spomina ameriške družbe na sužnjelastniško obdobje (Parfait, 2007, 151–152, 156–160; cf. Gossett, 2008, 54–55).

Okvirno od 30. do 60. let prejšnjega stoletja je bila *Koča strica Toma* deležna manj zanimanja, kar je med drugim razvidno iz dejstva, da je v tem obdobju v ZDA izšlo občutno manj novih izdaj kakor v prejšnjih desetletjih (Parfait, 2007, 177). Poleg tega je iz kritiških zapisov očitno, da je to književno delo v omenjenem obdobju zavzemalo zgolj še obrobno mesto v ameriškem literarnem sistemu – priznavali so mu predvsem zgodovinsko pomembnost (Robbins, 2007, 117; Parfait, 2007, 177–184). Tudi afroameriški intelektualci so prevpraševali vrednost romana; medtem ko so nekateri, npr. Langston Hughes (Parfait, 2007, 179, 182), izpostavili njegovo pomembno vlogo pri spodbujanju abolicionističnega razpoloženja v družbi, so drugi, npr. James Baldwin, pisateljici očitali določene rasistične tendence (Warren, 2004, 223–225; Parfait, 2007, 182–183; Robbins, 2007, 112, 119–120; Bloom, 2008, 17–18). Deloma je negativne odzive na roman v tistem obdobju sicer mogoče pripisati nekaterim gledališkim in filmskim različicam *Koče strica Toma*, ki so temeljile na minstrelskih predstavah[3] in so v marsikaterem oziru utrjevale negativne stereotipe o Afroameričanih oz. izkrivljale pisateljičino izvirno protisuženjsko sporočilo (Weinstein, 2004a, 4; Parfait, 2007, 183; Bloom, 2008, 16; Frick, 2012, 18; cf. Asim, 2007, 72–74).

Intenzivirano afroameriško gibanje za državljanske pravice sredi 20. stoletja je privedlo tudi do še pogostejših polemik o *Koči strica Toma* v afroameriških intelektualnih krogih; nekateri so romanu sicer priznavali vpliv na zgodovinsko dogajanje, toda bolj pogosto so bili do njega kritični zaradi utrjevanja stereotipov o temnopoltih (Gossett, 2008, 55–56; Warren, 2004, 226). V tem obdobju se je tudi izraz »stric Tom« začel pogosteje uporabljati kot žaljivka, s katero je afroameriška skupnost označevala nekoga iz lastnih vrst, ki je bil preveč servilen do belcev (Parfait, 2007, 190; cf. Newman, 2004, 114–116; Otter, 2004, 17; Weinstein, 2004a, 3; Robbins, 2007, 112; Bloom, 2008, 18–19).

Od 60. let prejšnjega stoletja dalje je povečano zanimanje za *Kočo strica Toma* opaziti v strokovnih oz. akademskih krogih, denimo v okviru feminističnih in postkolonialnih ved, ki so ponudile nekatere nove poglede na to književno delo (Weinstein, 2004a, 4–8; Pryse, 2004, 144; Warren, 2004, 220–221, 226–227; Parfait, 2007, 184–195; Robbins, 2007, vii, 117–121; Bloom, 2008, 18–19). V zadnjih nekaj desetletjih literarni teoretiki nadaljujejo s pretresanjem različnih vidikov romana – tako progresivnih kot tudi potencialno problematičnih[4] (Karcher, 2004, 211; Otter, 2004, 19–20; Thompson, 2014, 61–63; West, 2014, 43; Parfait, 2007, 195–201; Robbins, 2007, 35–39, 43–57, 121–123; Ammons, 2008, 61–64). Torej lahko zaključimo, da *Koča strica Toma* v izvirni kulturi ostaja relevantna tudi v 21. stoletju.

3 Pri tej obliki gledaliških predstav v 19. stoletju so temnopolte like igrali belci; obraze so imeli pobarvane s črno barvo in temnopolte so upodabljali na stereotipen način.

4 Pogosto je denimo izpostavljeno, da je Harriet Beecher Stowe kot bolj karakterno kompleksne prikazala tiste afroameriške pripovedne osebe, ki so mešanega porekla, tj. imajo tudi bele prednike (Pryse, 2004, 134; Walters, 2004, 181; cf. Parfait, 2007, 83–84; Robbins, 2007, 43–44; Frick, 2012, 12).

Slika 1: Harriet Beecher Stowe, 1872 (Vir: Wikimedia Commons).

SLOVENSKA RECEPCIJA

Obdobje habsburškega cesarstva

Prvi dve slovenski priredbi romana sta bili nekaj pozornosti deležni tako ob izidu kot tudi v poznejših desetletjih. Kratek prispevek o Božičevi priredbi je bil denimo objavljen v tedniku *Slovenska bčela*, manj kot teden dni pozneje pa je bilo isto besedilo priobčeno še v publikaciji *Šolski prijatel*; v anonimnem zapisu je med drugim navedeno, da je izšla »dolgo pričakovana in že skorej v vse evropejske jezike prestavljena povest o prenesrečnem življenji vbogih zamorcov v svobodnih deželah Amerike. Milo se človeku stori, slišati, kaj ti revčiki terpeti morajo« (N. N., 1853a, 184; 1853b, 190). V *Oglasniku*, prilogi časnika *Kmetijske in rokodelske novice*, je bil objavljen oglasni zapis o izidu Malavašičeve priredbe, ki je označena kot izjemno uspešno »delo časa, ktero govori od robstva ali sužnosti v strinjenih amerikanskih deržavah, in jasno dokazuje, da je zoper človeštvo, da je torej čas, to nečloveško napravo odpraviti« (N. N., 1853c, 38). V katoliškem časopisu *Zgodnja Danica* je Josip Levičnik pri pregledu dogodkov na Slovenskem poročal, da je izšla Božičeva priredba romana, in jo z naslednjimi besedami priporočil bralstvu: »Gotovo bo sleherniga mikalo zvediti žalostni stan vsakterih sužnjev, kako jih kupujejo in prodajajo, lovijo in grozovitno mučijo, in kako ti reveži nar hujši terpljenje voljno prenašajo« (Levičnik, 1853, 123). Več kot dve desetletji pozneje so v stanovskem glasilu *Učiteljski tovariš* v rubriko s priporočili knjig za šolske knjižnice vključili tudi Božičevo priredbo. Čeprav je bilo leta 1865 suženjstvo v ZDA odpravljeno, je knjiga predstavljena na naslednji način:

> *Ker nam je do tega, da se naša mladina soznani tudi z inostranimi prebivalci in še posebno, da dobode pojem o onej krutej sužnosti ali robovanju, v katerem še dandenes živi toliko nesrečnih ljudi v zedinjenih državah severne Amerike; a v tej knjigi je z živimi barvami naslikano pomilovanja vredno stanje sužnih zamorcev v vseh razlikah njihovega življenja, njih ljubezen in udanost do svojih; potem tudi, kako je kupujejo in prodajajo, lovijo in grozovito terpinčijo.* (N. N., 1876, 138)

Tudi v naslednjih desetletjih je v slovenskem periodičnem tisku zaslediti nekaj omembe vrednih zapisov o *Koči strica Toma*. V *Ljubljanskem listu* je bila denimo omenjena v negativnem kontekstu – Harriet Beecher Stowe je bila očitana pretirana sentimentalnost (N. N., 1885, 1). Izdaja posodobljene različice Malavašičeve priredbe ni ostala povsem prezrta; o njej so poročali v reviji *Dom in svet*, kjer je navedeno, da je roman primeren predvsem za mladino, ki naj bi se iz njega naučila »milosrčnosti do bližnjega« (N. N., 1888, 46). V reviji *Ljubljanski zvon* pa je bila objavljena recenzija, v kateri se Anton Trstenjak (1889, 754–761) ne opredeli glede vsebine, temveč novo izdajo obravnava izključno z jezikoslovnega vidika – zaradi številnih pomanjkljivosti jo oceni kot neustrezno. V konservativnem časniku *Slovenec* je bilo v kratkem prispevku navedeno, da naj bi *Koča strica Toma* pripomogla k osvoboditvi sužnjev v Braziliji (N. N., 1890, 4), medtem ko je bila v liberalnem časniku *Slovenski narod* izražena skeptičnost glede umetniške vrednosti romana: »Dasi ni povest nikak umotvor, se je vender toli priljubila srednjemu in nižjemu občinstvu, da je izšlo doslej že 121 izdaj v več kakor 300.000 iztisih« (N. N., 1897, 3). Posodobljena Ma-

lavašičeva priredba je bila v reviji *Slovenski učitelj* vključena v katalog priporočenih knjig za učence ljudskih šol; v tej katoliško usmerjeni publikaciji protagonista opišejo kot »plemenitega človeka, ki je ljub Bogu in poštenim ljudem vsled čednosti, katere si utrjuje izpolnjujoč krščanske zapovedi: v verigah je uklenjen, a volje njegove nihče ne more ukleniti« (N. N., 1907, 62). Na koncu anonimnega zapisa je sicer pripomnjeno, da je zgodba nekoliko preveč zapletena za otroke in da je iz pripovedi razvidno, da pisateljica ni bila katoličanka (N. N., 1907, 62).

Obdobje med obema vojnama

Košutnikova priredba, ki je izšla v letu, ko je razpadla Avstro-Ogrska, nato pa je bila leta 1932 ponatisnjena, je ostala kritiško neopažena. Prvi omembe vreden zapis o *Koči strica Toma* v tem obdobju zasledimo šele ob 75. obletnici izida izvirnika; v časniku *Jutro* je predstavljeno, kako uspešen in vpliven je bil ta roman v ZDA (N. N., 1927, 6). Leto za tem je bil v časniku *Mariborski večernik »Jutra«* priobčen razmeroma obširen članek o knjigi; začne se s trditvijo, da je to delo »otvorilo težak a zmagoviti boj proti strašni krivici – proti suženjstvu milijonskega zamorskega plemena« (N. N., 1928, 4). Nadalje je navedeno, da je bil roman do nedavnega sodobnemu širšemu občinstvu dokaj nepoznan, vendar je istoimenski film zopet vzbudil zanimanje zanj. Sledi oris ozadja nastajanja romana in njegovega uspeha oz. vpliva na družbo, nato pa se prispevek zaključi z naslednjimi besedami: »Suženjske verige so padle, samo nazadnjaštvo še vzdržuje nekaj predsodkov proti zamorcem in ko se tudi potomci nesrečnega sužnja strica Toma udejstvujejo z velikimi uspehi na polju umetnosti in znanosti, je do konca človeštva zagotovljen časten spomin pisateljici in dobrotnici Beechev-Stowe [sic]« (N. N., 1928, 4). Naslednje leto je bil tako v *Jutru* kot v *Mariborskem večerniku »Jutra«* objavljen domala identičen prispevek o zgoraj omenjenem filmu iz leta 1927; njegova literarna predloga je označena kot »zgodovinsko kulturni dokument na žalostnejšega [sic] poglavja človeške družbe« (N. N., 1929a, 2; 1929b, 5).

Ob izidu priredbe Olge Grahor je v anonimnem zapisu v *Jutru* navedeno, da je pisateljica z opisom drastičnega položaja temnopoltih v južnih zveznih državah pripomogla k odpravi suženjskega sistema v ZDA in da njen roman zato velja za edino klasično književno delo o suženjstvu. Nadalje je v članku izraženo odobravanje nad tem, da so bila izbrana poglavja dosledno prevedena ter da je knjiga opremljena z avtoričinim življenjepisom in pregledom zadevnega zgodovinskega obdobja (N. N., 1934a, 4). Izjemno pozitivna ocena romana je bila podana tudi v časniku *Trgovski list*:

> *Ta lepa knjižica marljive založbe tiskarne Merkur zasluži posebno pozornost vsakogar, ki se zanima za zgodovino Amerike in še posebej za veliki problem suženjstva, ki je pomenilo še do našega stoletja veliko zapreko v gospodarskem razvoju sveta. Roman »Koča strica Toma« je postal slaven prav zaradi tega, ker je edina velika in realistična povest iz bojev proti suženjstvu. Pisateljica Beecher-Stowe prikazuje življenje zamorcev in značilna razmerja med njimi in belimi gospodarji, dotika se političnega spora med jugom in severom, opisuje vplive krščanstva in vplive napredujoče civilizacije, ki je nujno terjala odpravo suženjstva. Vendar so različni ljudje še živeli od suženjstva in je bilo to še dalje dobičkarska trgovina. Značaji oseb ob starem Tomu se prepletajo v živih barvah in usodah. Nekateri prizori so mojstrsko naslikani, tako posebno trgovina s sužnji, beg v Kanado in delo na farmi. Borbenost tega dela je še danes sveža in aktualna.* (N. N., 1934b, 6)

Vera Dostalova (1935, 186) je v reviji *Ženski svet* pri pregledu na novo izdanih književnih del, ki so primerna za šolsko mladino, navedla tudi novo priredbo *Koče strica Toma*, ki jo je označila za mladinsko povest. Zaradi slednje trditve je Olga Grahor uredništvu poslala dopis s prošnjo za popravek, ki je bil objavljen v naslednji številki revije:

> *»Koča strica Toma«,* [sic] *ni mladinska povest, kakor piše vaša poročevalka, temveč je socialna slika življenja sužnjev v Združenih državah v sredini prošlega stoletja. Namen knjige je bil, da bi zbudila zanimanje ameriških mož in žena za to vprašanje in jih navdušila za odpravo suženjstva, s tem da opozarja ne le na zlorabe suženjstva, temveč predvsem na zlo, ki je bistvo suženjskega sistema. Vse to sem se trudila dokazati že v svojem uvodu (v katerem se ne bavim toliko z delom pisateljice kakor z zgodovino suženjstva in borbe proti njemu v Združenih državah), razen tega mora to biti jasno vsakemu, ki je prebral pisateljičin lastni uvod knjige, ki sem ga nalašč zato sprejela v izbor, da bi izpodbila pri nas tako razširjeno napačno mnenje, da je »Koča strica Toma« mladinsko delo. Ta oznaka je popolnoma nepravilna in ni pravična socialno in etično važnemu, pogumnemu delu velike žene.* (Grahor, 1935, 215)

Pomemben vpliv, ki ga je *Koča strica Toma* imela na družbo, je omenjen tudi v posameznih drugih zapisih iz tega obdobja (N. N., 1930, 18; 1941, 2; Kalan, 1933, 216), v katerih pa stališča glede estetske kakovosti tega literarnega dela sicer niso izražena.

Socialistično obdobje

Po drugi svetovni vojni je bila *Koča strica Toma* precejšnje pozornosti deležna že nekaj let pred izidom nove priredbe tega romana. Vasja Ocvirk je v prispevku z naslovom »Ameriška književnost in črnci« v *Gledališkem listu SNG Drama* npr. zapisal naslednje:

> *Pred več kot sto leti je izšla znamenita knjiga ameriške pisateljice Beecher Stowe »Koča strica Toma«. Ta ep o črnem proletariatu v ZDA si je kmalu pridobil svetovni sloves. Pisateljica, strastna abolicionistka, si je želela s tem romanom pridobiti ljudi za boj proti suženjstvu s tem, da jim pokaže suženjstvo tako živo in dramatično, da se bodo bralci ozrli okrog sebe in ga opazili tudi v svoji neposredni bližini. To ji je tudi delno uspelo, saj je roman, ki je bil preveden na* [sic] *23 jezikov, zelo vplival na abolicionistično gibanje.* (Ocvirk, 1948, 89)

Podobno pozitivno je roman ovrednotil tudi Bogomil Fatur, ki je v literarni reviji *Novi svet* zapisal, da je bila Beecher Stowe:

> *prva pisateljica Amerike, ki je odkrila črnski element in obtožila moderno suženjstvo. Koča strica Toma (Uncle Tom's Cabin), delo, ki ga vsakdo pozna, je po pravici doseglo internacionalno veljavo, zakaj bil je to prvi učinkoviti napad na sramotne rasne razmere v južnih predelih Združenih držav. Čeprav je osnovni ton te knjige poučen in sentimentalen, saj ima vrhunec v prizoru, ko črnega trpina Toma do smrti izbičajo, njenega zmagovitega pomena to dejstvo ne more zasenčiti.* (Fatur, 1951, 648)

Tudi ob stoti obletnici izida izvirnika je bilo v slovenski periodiki objavljenih več omembe vrednih zapisov. V *Slovenskem poročevalcu* denimo zasledimo članek o zgodovini ameriškega sužnjelastniškega sistema in o nehumanem ravnanju s sužnji, ki je pisateljico naposled spodbudilo k pisanju *Koče strica Toma*; glede vpliva te knjige je navedeno, da »je vzburkala val ogorčenja po vsem svetu in prav gotovo je pripomogla k odpravi suženjstva črncev več kot pa vsa zasedanja voditeljev raznih dežel« (N. N., 1952a, 3). V *Delavski enotnosti* je bila objavljena serija člankov o položaju Afroameričanov za časa suženjstva; prvi izmed njih uvodoma opiše nastanek *Koče strica Toma* ter njen komercialni uspeh oz. vpliv. Odstavek o tem romanu se zaključi z naslednjimi besedami: »Milijoni ljudi po vsem svetu so sočustvovali z ubogimi Zamorci [sic] in stiskali pesti zoper lastnike sužnjev. Pretresljivo slikanje trpljenja teh sužnjev je postalo plamteča obtožba zoper ustanovo suženjstva sploh. Šibka žena je s svojim peresom podnetila veliko bitko v boju za človečanstvo in pravičnost« (Winkler, 1952, 5). V *Vestniku* so omenili pomembno vlogo *Koče strica Toma* v boju proti suženjstvu oz. rasni diskriminaciji ter se zavzeli za to, da bi to delo čim prej zopet izšlo tudi v slovenščini (N. N., 1952b, 2). Kratek prispevek v štirinajstdnevniku *Naši razgledi* je prav tako osredotočen na vpliv, ki ga je ta roman imel na ameriško družbo (N. N., 1952c, 23). V celovškem časniku *Slovenski vestnik* je Anton Ziljan priobčil dokaj obširen članek o zadevnem književnem delu, v katerem je opisal ozadje njegovega nastanka in objave v izvirni kulturi, na kratko podal fabulo in navedel vse dotlej objavljene slovenske priredbe. Opredelil se je tudi glede estetske vrednosti zgodbe:

> *Roman sam na sebi ni velika umetnina. Je pomemben bolj kot v poezijo skrita borbena tendenčna knjiga svetovne literature zoper suženjstvo, ki je takrat še vedno obstajalo v južnih državah Amerike*[.] […] *Knjiga je bila najpomembnejši literarni napad na suženjstvo v južnih državah. V podrobnostih pretiran, brez velike umetniške vrednosti, neresničen na številnih mestih, neumetniška gradnja, tudi ne jezikovna umetnina, vseeno je bil vpliv knjige po njej propagiranega humanizma ogromen.* […] *Danes je literarno zanimanje za knjigo skoraj ugaslo, četudi je ob izidu knjige tako razburkala javno mnenje v Ameriki.* (Ziljan, 1952, 6)

Koča strica Toma je bila precejšnje pozornosti deležna leta 1954, ko je bila objavljena nova priredba. Še pred izidom je bil roman omenjen v tržaškem tedniku *Demokracija* – v članku o položaju Afroameričanov skozi zgodovino je ovrednoten z naslednjimi besedami: »Zgodba je gotovo pretirana in tendenciozna. V njej prevladujejo skrajnosti, vendar prihaja do izraza etično načelo pravičnosti in krik proti narodnostni nestrpnosti« (N. N., 1954a, 3). V *Primorskem dnevniku* pa denimo zasledimo mnenje, da je zgodba še vedno relevantna, zaradi česar je izraženo odobravanje nad objavo nove priredbe. Na kratko je orisan tudi položaj Afroameričanov sredi 19. stoletja, ki je avtorico napeljal k pisanju romana (N. N., 1954b, 4). V recenziji v *Slovenskem poročevalcu* je vsebina zgodbe umeščena v zgodovinski kontekst, pojasnjeno je ozadje nastajanja romana, pa tudi njegov pomen v boju proti zatiranju Afroameričanov. Naposled so izražene naslednje sklepne misli:

> *Ta pomembna knjiga je nastala iz globokega razumevanja črnskega trpljenja, njihovega hrepenenja po dobroti in svobodi in iz brezmejnega odpora do nečloveškega ravnanja s črnci, v katerih gleda pisateljica Beecher-Stowe ljudi, ki imajo enake pravice do življenja kot vsak belec. Čeprav je knjiga napisana ponekod dokaj naivno, sentimentalno in je v njej čutiti še precej romantičnosti posebno v načinu pripovedovanja, pa se bralec*

vsekakor močno zaveda, da je vse to podoba krute resničnosti, podoba resnične družbe. (J. J., 1954, 6)

Tudi v recenziji, ki je bila objavljena v literarni reviji *Knjiga*, je navedeno, da gre za sentimentalen roman, v katerem so nekatere pripovedne osebe idealizirane, vendar je zgodba »napisana z globoko občuteno, strastno željo po pravičnosti, ki ni mogla ostati brez učinka« (N. N., 1954c, 424).[5] V naslednji številki *Knjige* pa zasledimo določeno mero etnocentrizma, saj naj bi roman prikazoval »slik[o] grozot, ki so jih morali pretrpeti sicer primitivni, vendar nadarjeni, sposobni in po naravi dobri črnci« (Širok, 1954, 462). V nadaljevanju prispevka zasledimo trditev, da je pisateljica s *Kočo strica Toma* obtožila tako cerkvene oblasti kot tudi širšo družbo ter da je z njim pomembno vplivala na javno mnenje; Širok pripomni tudi, Afroameričani še vedno niso enakopravni (Širok, 1954, 462–463). Meta Sever – ki pisateljici sicer ne pripisuje izjemnega pisateljskega talenta, temveč bolj ceni njeno človečnost – v recenziji v reviji *Naša žena* prav tako opozori na sodobno neenakopravnost temnopoltih v ZDA in med drugim zapiše, da je Beecher Stowe »pokazala človeštvu, da so črnci tudi ljudje, ljudje, ki jih od ostalega človeštva ne loči nič drugega kakor barva« (Sever, 1954, 242). V časniku *Ljudska pravica* pa lahko preberemo, da roman temelji na resničnih dogodkih – čeprav je pisan v sentimentalnem slogu tistega časa – in da je imel pomembno vlogo pri preobrazbi družbe. Podana je naslednja sklepna misel: »Knjiga je napisana s strastno željo po pravičnosti in človečnosti do zatiranih in zaradi vseh teh prvin, ki jih vsebuje to delo, ni to samo klasično delo ameriške književnosti, temveč občečloveški dokument, ki bi ga moral poznati vsak« (P. B., 1954, 5).

Tudi tekom približno desetletja po izidu nove priredbe je bil zadevni roman razmeroma pogosto obravnavan oz. omenjen v slovenskem periodičnem tisku. Prispevek v reviji *Tovariš*, ki na kratko predstavi zgodovino suženjstva in nastajanje *Koče strica Toma*, se denimo zaključi z naslednjo izjavo: »V tem klasičnem delu ameriške književnosti je toliko upora proti izkoriščanju človeka po človeku, da je še danes ohranil svojo pomembnost kot dokument boja za pravice človeka onstran Atlantskega oceana« (Č. Š., 1955, 10). Nekaj mesecev pozneje je bil v isti reviji objavljen portret Harriet Beecher Stowe, v katerem so poleg njene življenjske zgodbe dokaj podrobno opisane družbene razmere, ki so pisateljico navdihnile k pisanju, glede njenega najpomembnejšega romana in njegovega vpliva pa je podano naslednje mnenje:

Knjiga je bila sicer pisana v slogu sentimentalnih romanov, vendar predstavlja prvi realistični roman v ameriški književnosti. Pisateljica ni bežala pred resničnostjo, temveč se je otresla vseh predsodkov in odločila za boj proti madežu človeštva. […] *Pisateljica je z vso globoko občutenostjo, s strastno željo po pravičnosti opisala tragiko črnih sužnjev. Taka knjiga ni mogla ostati brez odmeva. Imela je velikanski vpliv, saj so bile v nji opisane vse krvave zgodbe s trgov črnskih sužnjev.* […] *Pisateljica je spoznala tudi zatiranje delavskih množic v Evropi in napovedovala socialno revolucijo. Odločno se je uprla slehernemu izkoriščanju človeka po človeku. V tem je njena knjiga še danes občečloveški dokument.* (N. N., 1955b, 326)

V *Celjskem tedniku* je bila *Koča strica Toma* navedena med najbolj branimi knjigami vseh časov, v zvezi s tem literarnim delom pa zasledimo tudi trditev, da »[p]esniškoslovniška vrednost tega romana ni ravno na vrhuncu, toda roman je pisan z občutkom« (P. M., 1955, 16). V *Delavski enotnosti* je v recenziji zbirke *Otroci strica Toma* izpod peresa Richarda Wrighta uvodoma omenjena *Koča strica Toma*, glede katere lahko med drugim preberemo naslednje: »Ta z ljubeznijo in takrat tudi s pogumom pisana knjiga je prodrla zelo hitro po vsem svetu in povsod dvignila ogorčenje nad strahotami in nečloveškimi krivicami, ki jih je prikazala. Bila je to prva in dolgo edina knjiga, ki ji je bilo jedro in cilj črnski problem Amerike« (N. N., 1956, 7). O zadevnem romanu je bilo govora tudi v prispevku o zgodovini Ku Klux Klana v reviji *Tovariš* – izraženo mnenje je precej omalovažujoče: »V severni državi Massachusetts je začela neka skromna pastorjeva hčerka Harriet Beecher-Stowe pisati po Rousseaujevem receptu o črncih, čeprav še nikoli ni videla zamorca. Iz tega je nastal roman *Koča strica Toma*, ki je prav tako pretresljiv, kakor je nepristen« (N. N., 1957, 387). Stanka Godnič (1959, 5) je ob novi izdaji povojne priredbe *Koče strica Toma* v *Delu* zapisala, da gre sicer za sentimentalen, a kljub temu pomemben roman, ki je ameriško javnost opozoril na grozote suženjstva, pripomnila pa je tudi, da so temnopolti marsikje po svetu še vedno v neenakopravnem položaju. O tej novi izdaji je poročal tudi tednik *Slovenski Jadran*, v katerem lahko preberemo, da je priredba:

ohranila zgodbo v originalnem pisateljičinem načinu pripovedovanja, prav tako pa njeno osnovno misel in hotenje: ljudje vseh barv in narodnosti so enakovredni in morajo biti polnovredni člani človeške skupnosti. Zgodba se dogaja v ZDA v 19. stoletju, ko je vladal še zakon o suženjstvu. Vemo, da je pozneje državljanska vojna med Severom in Jugom prinesla črnim sužnjem svobodo, toda zdi se, da korenine sramotnih suženjskih odnosov še niso povsem izumrle, sicer ne bi vedno znova slišali o rasni diskriminaciji, ko temnopoltim ljudem odrekajo enake pravice in uveljavitev po

5 V nekoliko skrajšani obliki je bil ta članek v isti reviji objavljen še enkrat (N. N., 1955a, 403–405).

osebnih sposobnostih, kot jih imajo belci. Zato toplo in človekoljubno napisana knjiga »Koča strica Toma« še danes ni izgubila aktualnosti in ni zgolj napeto in privlačno zgodovinsko branje. (N. N., 1959, 5)

V *Naših razgledih* je Mirko Jurak *Kočo strica Toma* obravnaval s prevodoslovnega vidika: v članku na kratko ovrednoti vse slovenske različice romana, pri čemer denimo izpostavi, da ima v prvih dveh priredbah krščanski vidik zgodbe pomembno vlogo. Košutnikovo priredbo opiše kot manj dinamično, medtem ko pozitivno ovrednoti prevaljsko delo Olge Grahor; priredbo iz leta 1954 oceni kot najboljšo. O umetniški vrednosti obravnavanega dela pa poda naslednjo oceno:

Literarni kritiki so seveda našli v romanu več kamnov spotike, ki delu manjšajo umetniško vrednost. Očitali so pisateljici preveliko tendencioznost, ki naj bi povzročila, da je bila pisateljica le preveč kronist raznih dogodkov, ne da jih [sic] *umetniško predelala. Res je, da v nekaterih likih lahko zasledimo precej črno-belo slikanje človeških značajev (Legree, Marie, Tom), jezik nekaterih oseb je izumetničen (mala Ema* [sic]*), zgodba je sentimentalna. Toda te slabosti je premagala pisateljica z velikim čutom za humanizem, ki se odraža v vsem delu, in z optimizmom, ki da* [sic] *bralca močno prevzameta in ga plemenitita. Te pozitivne lastnosti povzdignejo pretresljive zgodbe zatiranih črncev na višino, ki ima globoko etično osnovo. Z njo pa se odpirajo romanu poti do širokega kroga bralcev, roman je postal klasično delo mladinske literature in zato bi ga le-tej še posebej priporočili.* (Jurak, 1960, 118)

V recenziji, ki je bila objavljena v reviji *Mlada pota*, je izraženo dokaj kritično mnenje glede avtoričinih pisateljskih sposobnosti; roman je označen kot sentimentalen in romantičen ter brez velike estetske vrednosti (R. R., 1960, 102–103). Recenzent oz. recenzentka kljub temu ocenjuje, da gre za tehtno delo, in na kratko predstavi vlogo, ki jo je *Koča strica Toma* imela pri boju zoper suženjstvo. Glede slovenske priredbe pa zapiše naslednje:

V neokrnjenem obsegu je roman nekajkrat obsežnejši, vendar se je izkazalo, da si z vsem tistim, kar otežuje fabulo, ni mogoče kaj prida pomagati. Ker je zanimiv mnogo bolj po svojem zgodovinskem pomenu kot zaradi estetskih vrednot, je prav, da ga posredujemo predvsem v zgoščenem fabulativnem prikazu. To je slovenska izdaja storila: nakazala je vse značilnosti izvirnika, dala slutiti njegov življenjski pomen v konkretnih okoliščinah ameriške stvarnosti pred državljansko vojno, skušala ohraniti čustveni ton pripovedi in starinski jezik, pa vendarle sežetost opisov, pisateljičino obračanje k bralcem, njene esejistične vložke in kar je še podobnih značilnosti. (R. R., 1960, 103)

Istega leta je bil v reviji *Obzornik* objavljen prevod obsežnega članka, v katerem M. L. Rizzatti (1961, 244–249) obravnava tako zgodovinsko ozadje boja proti suženjstvu v ZDA in pisateljičin proces pisanja romana kot tudi kritiške odzive nanj in njegov vpliv na razvoj dogodkov, ki so privedli do državljanske vojne. Avtorica med drugim ponudi razlago, zakaj je to delo naletelo na odmev med širšimi množicami po svetu: »Ljudje, ki niso prav ničesar vedeli o vprašanju črnskega suženjstva, so sprejeli strica Toma kot človeka iz svojih vrst, brali so v zgodbi o njegovem težkem življenju kot o svojih težavah, svojem trpljenju in svojih upih. Zatirani črnec je postal simbol zatiranega človeka ne glede na barvo kože, narodnost in domovino« (Rizzatti, 1961, 248). Ob 150. obletnici pisateljičinega rojstva so jo na podoben način predstavili tudi v obširnem prispevku v *Književnem glasniku Mohorjeve družbe*, kjer je *Koča strica Toma* uvrščena »med knjige, ki so imele za napredek in razvoj človečanskih pravic v ameriški zgodovini največji pomen« (J. D., 1961, 34). Ko je Rapa Šuklje v *Naši sodobnosti* obravnavala ustvarjanje Richarda Wrighta, je njegovo zbirko *Otroci strica Toma* primerjala s *Kočo strica Toma*; za slednji roman je navedla, da »prikazuje strahote črnega suženjstva v podobi pobožnega, bogu vdanega črnca. Čas takih ponižnih, pobožnih črncev je minil« (Šuklje, 1961, 354). S slednjo trditvijo izrazi kritiko Tomove pasivnosti – neznačilno za slovenske kritike *Koče strica Toma*. Dušica Vukomanović je v *Tedenski tribuni* objavila portret Harriet Beecher Stowe, v katerem je opisala dogodke v njenem življenju, ki so jo spodbudili k pisanju *Koče strica Toma*. Predstavila je tudi odzive na ta roman in njegov vpliv na družbeno dogajanje, zapis pa je zaključila z naslednjimi besedami:

Danes, sto deset let po prvi izdaji »Koče strica Toma« beremo knjigo Harriet Beecher Stowe z občutkom, da je delo še vedno aktualno in potrebno, da je abecednik, ob katerem bi se človeštvo lahko učilo nekaterih preprostih resnic o človeku. V zgodovinah ameriške književnosti najdemo ime pisateljice »Koče strica Toma« med drugovrstnimi pisatelji. Če gledamo delo brez luči njegovega velikega pomena v socialni zgodovini Amerike, mu to mesto vsekakor pripada. Toda plemenite žene, ki je »izzvala vojno«, ne moremo uvrstiti med drugovrstne osebnosti ameriške zgodovine, kajti njeno mesto je med najboljšimi. (Vukomanović, 1962, 14)

Ko je Branko Belan v *Delu* poročal o 4. mednarodnem filmskem festivalu v Moskvi, je omenil tudi nemški film *Koča strica Toma* [*Onkel Toms Hütte*], ki

ga je označil kot reakcionarno delo, in pripomnil, da so literarno predlogo za ta film »progresivni črnci razglasili kot žalitev svoje rase, ker propagira 'ljubezen' med gospodarjem-belcem in služabnikom-črncem« (Belan, 1965, 6).

V četrt stoletja po koncu druge svetovne vojne je v slovenski periodiki zaslediti številne nadaljnje krajše omembe *Koče strica Toma*; v nekaterih zapisih je roman označen kot sentimentalen (Kyovsky, 1953, 89; Kralj, 1954, 938; D. Ž., 1955, 4; Glazer, 1967, 12; Kermavner, 1970, 54), medtem ko je v drugih izpostavljen predvsem vpliv te knjige na družbo (Mendelson, 1948, 4; Ogrin, 1951, 2; Sever, 1956, 210; N. N., 1961, 14; 1963, 10).

V zadnjih dveh desetletjih socialističnega sistema je *Koča strica Toma* v slovenski periodiki prisotna bolj sporadično in omembe vrednih zapisov o njej ni veliko. V enem od nadaljevanj o zgodovini rasizma do Afroameričanov v *Delu* je bilo denimo omenjeno, da je *Koča strica Toma* prispevala k intenziviranju protisuženjskega razpoloženja v severnih državah (N. N., 1979, 6). Tudi ko je 80. letih prejšnjega stoletja v *Delu* nekajkrat obeležena obletnica rojstva H. B. Stowe, je med drugim omenjeno, da so njeni sodobniki *Kočo strica Toma* ovrednotili pozitivno, sodobni kritiški odzivi pa ji niso več tako naklonjeni, saj ji med drugim očitajo rasizem oz. stereotipno prikazovanje Afroameričanov (N. N., 1982, 6; 1984, 12; 1989, 15).

Obdobje samostojne Slovenije

Z ozirom na to, da je v več kot treh desetletjih od slovenske osamosvojitve doslej izšla zgolj ena izdaja *Koče strica Toma*, ne preseneča, da je prisotnost tega romana v sodobni slovenski periodiki večinoma omejena zgolj na krajše omembe; številni avtorji in avtorice navajajo vpliv te knjige na družbeno dogajanje (Grdina, 1992, 71; N. N., 1992, 10; Stanonik, 1996, 123–124; Mazi-Leskovar, 1997a, 45–46; 1997b, 117; Brozina, 1998, 126; Hedžet Tóth, 2012, 21). Sonja Merljak je v *Delu* denimo zapisala, da je *Koča strica Toma* »predrugačila odnos ljudi do črnskega prebivalstva ZDA« (Merljak, 1996, 11).

Darja Mazi-Leskovar (1998) je v znanstveni reviji *Acta Neophilologica* objavila članek o slovenskih priredbah *Koče strica Toma*, nato pa je izsledke predstavila še v reviji *Meta* (Mazi-Leskovar, 2003, 254–260) ter jih vključila v znanstveno monografijo z naslovom *Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika* (Mazi-Leskovar, 2011, 71–75, 88–91, 107). Veliko pozornosti je posvetila spremnim besedam: Malavašič in Božič sta denimo v priredbah iz leta 1853 potegnila vzporednice med položajem sužnjev v ZDA in položajem slovenske služinčadi, v spremni besedi k priredbi iz leta 1934 je več pozornosti posvečene orisu zgodovinskih okoliščin v izvirni kulturi, medtem ko v spremni besedi k priredbi iz socialističnega obdobja zasledimo trditev, da naj bi Beecher Stowe prepoznala izkoriščanje delavskega sloja v Evropi in napovedala družbeno revolucijo. Pri primerjavi samih besedil pa je Mazi-Leskovar med drugim predstavila strukturo poglavij v posamezni priredbi in strategijo za prevajanje lastnih imen, pri priredbi iz leta 1954 pa je izpostavila tudi izpuščanje krščanskih elementov. Raziskovalka v omenjenih treh razpravah vsebini oz. umetniški vrednosti samega izvirnika sicer ni posvetila veliko pozornosti, v reviji *Otrok in knjiga* pa je izrazila naslednje mnenje glede literarne vrednosti romana:

> *Pripoved Koča strica Toma je postala največkrat prevedeno ameriško delo 19. stoletja predvsem zato, ker zmore nagovarjati bralce različnih kultur in starosti. Danes se delo zaradi te svoje nadčasovne odlike uvršča med najbolj brano mladinsko prozo v svetovnem merilu. Mlade še vedno pritegne zgodba, ki s svojo karakterizacijo v bralcu spodbuja empatijo do vseh, ki morajo trpeti krivico. Zaradi vzbujanja takih človekoljubnih občutenj in utrjevanja zavesti o pomenu svobode, spoštovanja in kritičnega odnosa do družbe ostaja knjiga aktualna v vseh okoljih, kjer naj bi se mlade vzgajalo v duhu strpnosti in spoštovanja.* (Mazi-Leskovar, 2010, 24)

S slovenskimi priredbami *Koče strica Toma* se je raziskovalno ukvarjala tudi Nike Kocijančič Pokorn (2012, 113–116), ki v znanstveni monografiji z naslovom *Post-socialist Translation Practices: Ideological Struggle in Children's Literature* navaja, da je za priredbo, ki je izšla v socialističnem obdobju, značilno izločanje prvin krščanstva. Janko Trupej pa je – poleg že omenjene raziskave, ki je zajemala tudi nekatere slovenske odzive na *Kočo strica Toma* (Trupej, 2015, 215–218) – v *Primerjalni književnosti* objavil članek o strategijah za prevajanje rasističnega diskurza v slovenskih literarnih prevodih. Ugotovil je, da rasizem v nobeni od priredb *Koče strica Toma*, ki so nastale do socialističnega obdobja, ni bil omiljen, medtem ko so bili v priredbi iz leta 1954 številni rasistični elementi v precejšnji meri (samo)cenzurirani (Trupej, 2014, 94–96).

V zadnjih desetih letih je bil roman deležen tudi nekaterih negativnih omemb; Sebastijan Kopušar (2015, 16) je v *Delu* denimo zapisal, da je *Koča strica Toma* deležna »precejšnjega literarnega posmeha«, medtem ko je Tine Golež (2019) na spletnem portalu *Časnik.si* pripomnil, da gre za »literarno sicer ne najboljši roman 19. stoletja.« Po drugi strani je Ingrid Mager (2020) na spletnem portalu časnika *Dnevnik* ta roman uvrstila med literarne klasike. V *Delu* je bila *Koča strica Toma* obravnavana v članku o mladinskih delih, ki se jim pogosto očita rasizem; med drugim je navedeno, da je roman utrdil nekatere stereotipe o temnopoltih ter da je naslovni lik tudi sam postal stereotip (S. B., 2022, 23).

ZAKLJUČEK

Dinamika recepcije romana *Koča strica Toma* v slovenskem literarnem sistemu se je skozi zgodovino precej spreminjala. V odzivih na prvi dve priredbi iz leta 1853 je bila poudarjena predvsem moralna vrednost tega književnega dela, češ da slovenskemu bralstvu ponazarja nečloveškost suženjstva. V desetletjih po odpravi sužnjelastniškega sistema v ZDA je bila *Koča strica Toma* prav tako nekajkrat priporočena v branje mladini, ki naj bi se iz zgodbe učila sočutja do bližnjega. V nekaterih zapisih so bile sicer izpostavljene tudi pomanjkljivosti romana, denimo njegova pretirana sentimentalnost in zanemarljiva estetska vrednost.

Tretja slovenska priredba iz leta 1918 je ostala kritiško spregledana, je bila pa *Koča strica Toma* nekaj pozornosti deležna ob 75. obletnici izida izvirnika, ko je bila v posameznih člankih izpostavljena pomembna vloga tega romana v boju proti suženjstvu. Priredba Olge Grahor iz leta 1934 je naletela na pozitiven odziv; v kritiških zapisih je bilo med drugim izraženo stališče, da zgodba ostaja aktualna tudi za sodobno bralstvo. Ko so v reviji *Ženski svet* roman označili kot mladinsko literaturo, pa je Grahorjeva v dopisu tej reviji izrazila svoje nestrinjanje; zagovarjala je pomembnost romana in zatrdila, da gre za družbenokritično delo, ki naj bi širše množice prepričalo v nesprejemljivost suženjstva oz. jih spodbudilo k njegovi odpravi.

V slovenskem periodičnem tisku se je o *Koči strica Toma* pogosto pisalo vse od začetka socialističnega obdobja. V povojnih zapisih je bilo izpostavljeno predvsem, da je to literarno delo s svojim moralnim sporočilom pomembno vplivalo na javno mnenje v ZDA in pripomoglo k odpravi suženjstva. Tudi ko je leta 1954 izšla nova priredba, je bila recepcija dokaj živahna; avtorice in avtorji recenzij so orisali zgodovinski pomen *Koče strica Toma* in poudarjali sodobno relevantnost romana – pri bralstvu naj bi spodbujal diskusije o družbeni pravičnosti. Nekateri so sicer tudi v tem obdobju pripomnili, da z estetskega vidika ne gre za vrhunsko literarno delo. Več kot desetletje po izidu te priredbe so bile omembe oz. razprave o *Koči strica Toma* še vedno precej pogoste, pri čemer se izražene vrednostne sodbe niso bistveno razlikovale od poprejšnjih. Čeprav so tudi v zadnjih dveh desetletjih socialističnega sistema izhajali ponatisi, pa je v slovenskem periodičnem tisku zaslediti bistveno manj omembe vrednih zapisov o romanu, kar bi utegnilo nakazovati premik v družbenem vrednostnem sistemu oz. postopno oddaljevanje od vrednot Gibanja neuvrščenih – zlasti v 80. letih prejšnjega stoletja, tj. desetletju pred razpadom SFRJ.

V obdobju samostojne Slovenije je recepcija *Koče strica Toma* pretežno omejena na krajše omembe. Roman je v večini člankov označen kot vplivno literarno delo, ki je pripomoglo k spremembi odnosa javnosti do suženjstva, v posameznih zapisih pa so izpostavljene tudi estetske pomanjkljivosti zgodbe in to, da se romanu očita utrjevanje stereotipov o temnopoltih. V tem obdobju je bila *Koča strica Toma* nekaj pozornosti deležna tudi s prevodoslovnega vidika.

Slovensko *zgodovinsko življenje* obravnavanega romana je bilo v vseh obdobjih občutno manj kontroverzno kot v ZDA, precejšnje razlike pa je zaslediti tudi glede intenzivnosti recepcije. V prvih desetletjih 20. stoletja, ko je imela *Koča strica Toma* v izvirni kulturi razmeroma visok status, ji npr. v slovenskem periodičnem tisku ni bilo namenjene prav veliko pozornosti. Obratno pa se je v slovenskem etničnem prostoru o tem romanu pogosto pisalo konec 40. let in v 50. letih prejšnjega stoletja, torej v obdobju, ko je imel v ZDA zgolj obroben status v literarnem kanonu. Ko se je zanimanje za *Kočo strica Toma* v izvirni kulturi začelo znova povečevati, pa se je v Sloveniji o njej pisalo čedalje manj – podobno velja tudi za sodobno slovensko recepcijo tega romana.

Razloge za občutne razlike med odzivi in intenzivnostjo recepcije *Koče strica Toma* v različnih obdobjih slovenske zgodovine lahko iščemo predvsem v družbeno-politični situaciji. Za socialistično obdobje je bil – vsaj na deklarativni ravni – značilen naklonjen odnos do temnopoltih, kar je med drugim razvidno iz publicističnih zapisov (Trupej, 2014, 91–92), zato ne preseneča, da je bila tudi recepcija zadevnega antirasističnega romana v tistem obdobju veliko bolj živahna kakor dotlej. Status *Koče strica Toma* je do neke mere prav tako razviden iz števila izdaj v nekem obdobju: medtem ko so v skoraj stoletju od prvotnega izida romana do konca druge svetovne vojne različne slovenske priredbe doživele šest izdaj, se je v socialističnem obdobju od sredine 50. let do sredine 80. let zvrstilo kar deset izdaj. Kot namreč navaja Drago Bajt, se v skladu z dominantnimi ideologijami v določenem obdobju oblikuje tudi »kulturna politika, ki vsiljuje določeno vrsto del ali prevajanje idejno vzorne nacionalne književnosti oz. politično zaželenih del ali komercialne literature« (Bajt, 1997, 43). Lawrence Venuti (1998, 67) pa ugotavlja, da se pri prevajanju izločajo prvine, ki ne služijo domačim interesom, niso skladne z normami v ciljni kulturi in bi bralstvo v ciljni kulturi utegnile zmotiti kot tuje. To je veljalo tudi za slovenske priredbe *Koče strica Toma*: pred vzpostavitvijo socialističnega sistema je krščanska vera imela pomembno vlogo v družbi, negativen odnos do temnopoltih in njihov stereotipen prikaz pa ni bil družbeno nesprejemljiv, zato so bile te prvine romana v priredbah ohranjene. Po drugi svetovni vojni pa so socialistične oblasti začele poudarjati druge vrednote, kar se je odražalo tudi v prevajalskih strategijah. Slovenske priredbe *Koče strice Toma*, ki so jih kritiki ocenjevali, so bile torej vedno ustvarjene v skladu s trenutnim *horizontom pričakovanja*.

THE SLOVENIAN RECEPTION OF *UNCLE TOM'S CABIN*

Janko TRUPEJ
Laška vas 21, 3273 Jurklošter, Slovenia
e-mail: janko.trupej@gmail.com

SUMMARY

The responses to Harriet Beecher Stowe's Uncle Tom's Cabin *in Slovenia have evolved significantly over the years. The first two adaptations, both published in 1853, were initially praised for highlighting the inhumanity of slavery. Even after the slave system was abolished in the United States of America, the novel was sporadically recommended as appropriate reading for young people, although the text's rather limited aesthetic value was pointed out in some articles. The third Slovenian adaptation (1918) was overlooked in the press, whereas Olga Grahor's 1934 adaptation received largely favourable responses.* Uncle Tom's Cabin *was frequently discussed in Slovenian periodicals from the beginning of the socialist era; it was generally praised for its role in the abolition of slavery and for encouraging discussions about social issues even in present times, although in several articles its literary deficiencies were also mentioned. Interest in the novel persisted in the 1960s, but during the last two decades of the Slovenian socialist period, it was no longer discussed in depth and was only mentioned sporadically. In independent Slovenia, the responses to* Uncle Tom's Cabin *have so far been limited to brief mentions – most authors of the articles recognized the novel's historical significance, but only a few acknowledged some of its more problematic aspects. The analysis showed that throughout history, the Slovenian reception of* Uncle Tom's Cabin *has been significantly less intense and controversial than the responses to it in the source culture – the only exception being the late 1940s and the 1950s, when the novel was marginalized in the U.S. literary canon but enjoyed high status in the Slovenian literary system.*

Keywords: Harriet Beecher Stowe, *Uncle Tom's Cabin*, reception, American literature, literary translation, racism

VIRI IN LITERATURA

Ammons, Elizabeth (2008 [2000]): Elizabeth Ammons on Stowe's Endorsement of the "Liberian Solution". V: Bloom, Harold (ur.): Bloom's Guides: Harriet Beecher Stowe's Uncle Tom's Cabin. New York, Infobase Publishing, 61–64.

Asim, Jabari (2007): The N Word: Who Can Say It, Who Shouldn't, and Why. Boston, New York, Houghton Mifflin.

Bajt, Drago (1997): Prevod kot objektivizacija subjektivnih meril. V: Stanovnik, Majda (ur.): Kriteriji literarnega prevajanja. Prevajanje in terminologija. Ljubljana, Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 42–48.

Belan, Branko (1965): Julijsko poročilo. Delo, 6, 206, 1. 8. 1965, 6.

Bloom, Harold (2008): The Story Behind the Story. V: Bloom, Harold (ur.): Bloom's Guides: Harriet Beecher Stowe's Uncle Tom's Cabin. New York, Infobase Publishing, 13–19.

Brown, Gillian (2004): Reading and Children: Uncle Tom's Cabin and The Pearl of Orr's Island. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 77–95.

Brozina, David (1998): Estetika Benedetta Croceja. Anthropos, 30, 4–6, 106–126.

Crane, Gregg (2004): Stowe and the Law. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 154–170.

Č. Š. (1955): Pisci in knjige. Tovariš, 11, 1, 1. 1. 1955, 10.

D. Ž. (1955): S filmskega platna. Slovenski poročevalec, 16, 208, 6. 9. 1955, 4.

Dostalova, Vera (1935): Šolske izdaje pisateljev. Ženski svet, 13, 7–8, 185–186.

Drnovšek, Marjan (2013): Slovenski migranti po svetu: od Friderika Barage do sodobnega bega možganov. Zgodovina v šoli, 22, 1/2, 72–81, 95–96.

Fatur, Bogomil (1951): Ameriška literatura in Sinclair Lewis. Novi svet, 6, 7–8, 638–662.

Frick, John W. (2012): Uncle Tom's Cabin on the American Stage and Screen. New York, Palgrave Macmillan.

Glazer, Alenka (1967): Smotrn izbor književnih del za tekmovanje. Delo, 9, 271, 5. 10. 1967, 12.

Godnič, Stanka (1959): Stari in novi prijatelji. Delo, 1, 195, 14. 11. 1959, 5.

Golež, Tine (2019): »Nenačrtovana«, »Koča strica Toma« in »Žeti veter«. https://casnik.si/nenacrtovan-koca-strica-toma-in-zeti-veter/ (zadnji dostop: 2024-05-11).

Gossett, Thomas F. (2008 [1985]): Thomas F. Gossett on Uncle Tom's Cabin as a Measure of U.S. Race Relations. V: Bloom, Harold (ur.): Bloom's Guides: Harriet Beecher Stowe's Uncle Tom's Cabin. New York, Infobase Publishing, 54–56.

Grahor, Olga (1935): Popravek. Ženski svet, 13, 9, 215.

Grdina, Igor (1992): Fany Hausmanova in problem slovenske ženske literature. Celjski zbornik, 27, 69–87.

Hedžet Tóth, Cvetka (2012): Nominalizem in historizem. Anthropos, 44, 3–4, 9–30.

J. D. (1961): Še dve pomembni obletnici. Književni glasnik Mohorjeve družbe, 6, 1, 32–34.

J. J. (1954): Harriet Beecher-Stowe: „Koča strica Toma". Slovenski poročevalec, 15, 283, 5. 12. 1954, 6.

Jauss, Hans Robert (1970): Literary History as a Challenge to Literary Theory. New Literary History, 2, 1, 7–37.

Jordan-Lake, Joy (2005): Whitewashing Uncle Tom's Cabin: Nineteenth-Century Women Novelists Respond to Stowe. Nashville, Vanderbilt University Press.

Jurak, Mirko (1960): Stric Tom v slovenskih prevodih. Naši razgledi, 9, 5, 5. 3. 1960, 118.

Kalan, Filip (1933): Amerika in Lewisov Dr. Arrowsmith. Modra ptica, 4, 7, 215–221.

Karcher, Carolyn L. (2004): Stowe and the Literature of Social Change. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 203–218.

Karolides, Nicholas J., Bald, Margaret & Dawn B. Sova (2011): 120 Banned Books: Censorship Histories of World Literature, Second Edition. New York, Checkmark Books.

Kermavner, Dušan (1970): Pavperizem (obubožanje) v propadajočih železarskih krajih na Gorenjskem pred sto leti. Loški razgledi, 17, 1, 47–72.

Kocijančič Pokorn, Nike (2012): Post-socialist Translation Practices: Ideological Struggle in Children's Literature. Amsterdam, Philadelphia, J. Benjamins.

Kopušar, Sebastijan (2015): Literarni dogodek desetletja: slavec in njegovi stražarji. Delo, 57, 185, 11. 8. 2015, 16.

Kralj, Vladimir (1954): Irwin Shaw – Dobri ljudje. Naša sodobnost, 2, 10, 937–941.

Kyovsky, Rudi (1953): Socialne razmere našega delavstva v Kropi, Kamni gorici in Železnikih proti koncu XIX. stoletja. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, 1, 2, 81–89.

Levičnik, Josip (1853): Ogled po Slovenskim. Zvezda Danica, 6, 30, 28. 7. 1853, 123–124.

Levine, Robert (2008 [1997]): Robert Levine on Stowe and Frederick Douglass. V: Bloom, Harold (ur.): Bloom's Guides: Harriet Beecher Stowe's Uncle Tom's Cabin. New York, Infobase Publishing, 56–61.

Mager, Ingrid (2020): Koča strica Toma: Literarni junaki v stripu. https://www.dnevnik.si/kultura/knjiga/koca-strica-toma-literarni-junaki-v-stripu-2213251/ (zadnji dostop: 2026-07-19).

Mazi-Leskovar, Darja (1997a): Ameriška mladinska proza od začetkov do konca 19. stoletja. Otrok in knjiga, 24, 43, 41–49.

Mazi-Leskovar, Darja (1997b): Moralnovzgojna funkcija v ameriški mladinski prozi 19. stoletja. Otrok in knjiga, 24, 44, 113–121.

Mazi-Leskovar, Darja (1998): Uncle Tom's Cabin in the Slovene Language. Acta Neophilologica, 31, 115–121.

Mazi-Leskovar, Darja (2003): Domestication and Foreignization in Translating American Prose for Slovenian Children. Meta, 48, 1–2, 250–265.

Mazi-Leskovar, Darja (2010): Varuh v rži in ameriški mladinski roman. Otrok in knjiga, 37, 77, 20–33.

Mazi-Leskovar, Darja (2011): Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika. Maribor, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.

Mendelson, M. (1948): Položaj črncev v Ameriki. Vestnik, 4, 68, 15. 8. 1948, 4.

Merljak, Sonja (1996): Brez njihovega blišča bi bil vsakdanjik bolj siv. Delo, 38, 44, 23. 2. 1996, 11.

N. N. (1853a): Slovstveni glasnik. Slovenska bčela, 4, 23, 9. 6. 1853, 184.

N. N. (1853b): Drobtinčice. Šolski prijatel, 2, 24, 14. 6. 1853, 189–190.

N. N. (1853c): Stric Tomova koča, ali življenje zamorcov v robnih deržavah severne Amerike. Kmetijske in rokodelske novice: Oglasnik, 11, 50, 22. 6. 1853, 38.

N. N. (1876): Šolarska knjižnica. Učiteljski tovariš, 16, 9, 137–139.

N. N. (1885): Naši žrebljarji. Ljubljanski list, 2, 103, 7. 5. 1885, 1–2.

N. N. (1888): Slovstvo. Dom in svet, 1, 3, 20. 3. 1888, 46–47.

N. N. (1890): Raznoterosti. Slovenec, 17, 107, 21. 1. 1890, 3–4.

N. N. (1897): Strijc [sic] Tomova koča. Slovenski narod, 30, 270, 25. 11. 1897, 3.

N. N. (1907): Katalog mladinskih knjig za učence ljudskih šol. Slovenski učitelj, 8, 12, 15. 12. 1907, 1–72.

N. N. (1927): Jubilej »Stric Tomove koče«. Jutro, 8, 266, 10. 11. 1927, 6.

N. N. (1928): Knjiga na čelu velikega pokreta. Mariborski večernik »Jutra«, 2, 240, 20. 10. 1928, 4.

N. N. (1929a): Stric Tomova koča. Mariborski večernik »Jutra«, 3, 264, 19. 11. 1929, 2.

N. N. (1929b): Iz Maribora. Jutro, 10, 272, 20. 11. 1929, 5.

N. N. (1930): Grob »strica Toma«. Jutro, 11, 178, 3. 8. 1930, 18.

N. N. (1934a): Ameriški roman iz dobe suženjstva »Koča strica Toma« v slovenskem izboru. Jutro, 15, 228, 4. 10. 1934, 4.

N. N. (1934b): Nove knjige. Trgovski list, 17, 134, 29. 11. 1934, 6.

N. N. (1941): Stric Tom je resnično živel. Jutro, 11, 14, 7. 4. 1941, 2.

N. N. (1952a): »Koča strica Toma« in trgovina s sužnji. Slovenski poročevalec, 1, 16, 21. 4. 1952, 3.

N. N. (1952b): Kulturne vesti. Vestnik, 8, 174, 26. 7. 1952, 2.

N. N. (1952c): Stoletnica Koče strica Toma. Naši razgledi, 1, 21, 13. 12. 1952, 23.

N. N. (1954a): Spomin na Stric Tomovo kočo. Demokracija, 8, 27, 2. 7. 1954, 3.

N. N. (1954b): Koča strica Toma. Primorski dnevnik, 10, 289, 5. 12. 1954, 4.

N. N. (1954c): Ob novi izdaji »Koče strica Toma«. Knjiga, 2, 9, 422–424.

N. N. (1955a): Ob novi izdaji »Koče strica Toma«. Knjiga, 3, 9, 403–405.

N. N. (1955b): Žena, ki je sprožila vojno. Tovariš, 11, 15, 8. 4. 1955, 326.

N. N. (1956): Richard Wright: Otroci strica Toma. Delavska enotnost, 15, 25, 15. 6. 1956, 7.

N. N. (1957): Kopita odmevajo v noč. Tovariš, 13, 16, 28. 4. 1957, 387.

N. N. (1959): Dve stari, znani povesti. Slovenski Jadran, 8, 46, 20. 11. 1959, 5.

N. N. (1961): Žena skozi tisočletja. Tedenska tribuna, 9, 18, 1. 5. 1961, 14.

N. N. (1963): Divji zahod ali ameriška nora leta. Tedenska tribuna, 11, 25, 25. 6. 1963, 10.

N. N. (1979): Štiri mračna stoletja. Delo, 21, 145, 23. 6. 1979, 6.

N. N. (1982): 14. junij. Delo, 24, 136, 14. 6. 1982. 6.

N. N. (1984): 14. junij. Delo, 26, 137, 14. 6. 1984, 12.

N. N. (1989): 14. junij. Delo, 31, 137, 15. 6. 1989, 15.

N. N. (1992): Roman, ki predstavlja Japonce kot rasiste. Delo, 34, 59, 12. 3. 1992, 10.

Newman, Judie (2004): Staging Black Insurrection: Dred on Stage. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 113–130.

Ocvirk, Vasja (1948): Ameriška književnost in črnci. Gledališki list SNG Drama, 28, 4, 85–92.

Ogrin, M. (1951): Perspektive razvoja angleške Afrike. Ljudska pravica, 12, 164, 22. 9. 1951, 2.

Otter, Samuel (2004): Stowe and Race. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 15–38.

P. B. (1954): Beecher Stowe: Koča strica Toma. Ljudska pravica, 20, 258, 27. 10. 1954, 5.

P. M. (1955): O knjigah in njih zanimivostih. Celjski tednik, 8, 17, 29. 4. 1955, 15–16.

Parfait, Claire (2007): The Publishing History of Uncle Tom's Cabin, 1852–2002. Aldershot, Hampshire, Ashgate Publishing.

Pryse, Marjorie (2004): Stowe and Regionalism. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 131–153.

R. R. (1960): Harriet Beecher-Stowe: Koča strica Toma, EMKA. Mlada pota, 9, 2, 102–103.

Rizzatti, M. L. (1961): Roman, ki je ameriškim črncem prinesel svobodo. Obzornik, 9, 4, 244–249.

Robbins, Sarah (2007): The Cambridge Introduction to Harriet Beecher Stowe. New York, Cambridge University Press.

S. B. (2022): Mladinske uspešnice z madežem rasizma. Delo, 64, 204, 3. 9. 2022, 23.

Sever, Meta (1954): Nove knjige za mladino. Naša žena, 13, 8–9, 241–242.

Sever, Meta (1956): Richard Wright: Otroci strica Toma. Naša žena, 15, 7–8, 210.

Stanonik, Janez (1996): Slovenci v Združenih državah: obdobje 1848–1891. Dve domovini, 7, 113–129.

Stowe, Harriet Beecher (1853a): Stric Tomaž ali življenje zamorcov v Ameriki. Celovec, J. Leon.

Stowe, Harriet Beecher (1853b): Stric Tomova koča ali Življenje zamorcov v robnih deržavah svobodne séverne Amerike. Ljubljana, Janez Giontini.

Stowe, Harriet Beecher (1918): Stric Tomova koča: povest iz suženjskega življenja. Ljubljana, Anton Turk.

Stowe, Harriet Beecher (1934): Koča strica Toma: izbor iz romana istega imena. Ljubljana, Založba Tiskarne Merkur v Ljubljani.

Stowe, Harriet Beecher (1954): Koča strica Toma ali življenje črncev v suženjskih državah Amerike. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Širok, A. (1954): Koča strica Toma. Knjiga, 2, 10, 462–463.

Šuklje, Rapa (1961): Obrazi – Richard Wright. Naša sodobnost, 9, 4, 351–357.

Thompson, Katrina Dyonne (2014): Taking Care a White Babies, That's What I Do. V: Garcia, Claire Oberon, Young, Vershawn Ashanti & Charise Pimentel (ur.): From Uncle Tom's Cabin to The Help: Critical Perspectives on White-Authored Narratives of Black Life. New York, Palgrave Macmillan, 57–72.

Trstenjak, Anton (1889): Književna poročila. Ljubljanski zvon, 9, 12, 754–761.

Trupej, Janko (2014): Prevajanje rasističnega diskurza o temnopoltih v slovenščino. Primerjalna književnost, 37, 3, 89–109.

Trupej, Janko (2015): Recepcija štirih ameriških romanov in njihovih slovenskih prevodov v luči ideologije rasizma. Primerjalna književnost, 38, 2, 213–235.

Venuti, Lawrence (1998): The Scandals of Translation. London, New York, Routledge.

Vukomanović, Dušica (1962): Slovite žene: Harriet Beecher – Stowe. Tedenska tribuna, 10, 4, 30. 1. 1962, 14.

Walters, Ronald G. (2004): Harriet Beecher Stowe and the American Reform Tradition. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Camridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 171–189.

Warren, Kenneth W. (2004): The Afterlife of Uncle Tom's Cabin. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 219–234.

Weinstein, Cindy (2004a): Introduction. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 1–14.

Weinstein, Cindy (2004b): Uncle Tom's Cabin and the South. V: Weinstein, Cindy (ur.): The Cambridge Companion to Harriet Beecher Stowe. Cambridge, Cambridge University Press, 39–57.

West, Elizabeth J. (2014): Blackness as Medium. V: Garcia, Claire Oberon, Young, Vershawn Ashanti & Charise Pimentel (ur.): From Uncle Tom's Cabin to The Help: Critical Perspectives on White-Authored Narratives of Black Life. New York, Palgrave Macmillan, 39–56.

Winkler, E. (1952): Trpek in sramoten madež na tako opevani ameriški »demokraciji«. Delavska enotnost, 11, 44, 24. 10. 1952, 5–6.

Ziljan, Anton (1952): Pred sto leti je izšla knjiga Stric Tomova koča. Slovenski vestnik, 7, 35, 22. 5. 1952, 6.